

Nr 23

Utbildningsutskottets betänkande med anledning av motioner angående teckenspråket.**Motionerna**

1974: 734 av fröken Andersson (c) och herr Mattsson i Lane-Herre-stad (c) vari hemställs att riksdagen beslutar

1. om översyn av läroplanen för specialskolan så att teckenspråket blir en integrerad del av undervisningen på alla stadier,
2. om sådan ändring i specialskolstadgan att teckenspråkets betydelse för språkinläringen klart framgår,

1974: 735 av herr Andersson i Edsbro (c) vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär att försöksverksamhet omgående startas för att få underlag för att senare införa teckenspråket i undervisningen på mellanstadiet för alla elever i syfte att häva isoleringen för de döva,

1974: 744 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hemställs att riksdagen i syfte att bereda de döva en förbättrad service hos regeringen hemställer om snara åtgärder för att åstadkomma en utvidgad användning av teckenspråket.

Teckenspråkets språkliga ställning

Under större delen av 1900-talet har den s. k. orala metoden varit förhärskande vid undervisningen av hörselskadade. Metoden innebär att kommunikationen sker via det talade språket genom dels utnyttjande av hörselrester, dels munavläsning. Den orala metoden har på senare tid börjat kompletteras med samtidig användning av teckenspråk, den s. k. totala kommunikationsmetoden.

De olika teckenspråksvarianter som hittills varit i bruk kan användas för att översätta det väsentligaste i en verbal framställning eller fungera som stöd för en sådan. Det talade språkets grammatiska uppbyggnad kan emellertid inte återges fullständigt på grund av brist på bl. a. böjningsformer. För närvarande pågår arbete med att skapa ett för landet enhetligt teckenspråk och utveckla det så att det kan följa det svenska talspråkets sekvenser. Skolöverstyrelsen har tagit initiativ till ett forskningsprojekt vid lingvistiska institutionen vid Stockholms universitet om teckenspråket. Projektet, som bekostas med medel från anslaget till pedagogiskt utvecklingsarbete inom skolväsendet, kallas »Teckenspråkets lingvistiska status». Projektets syfte är att redogöra för teckenspråkets struktur och därefter göra en jämförelse mellan teckenspråket och

det svenska språket. Vidare skall de insikter som vunnits genom analysen utnyttjas för läromedelsutveckling samt vidareutveckling av teckenspråket.

Utskottet

Användningen av teckenspråk i specialskolan

I motionen 1974: 734 begärs en översyn av läroplanen för specialskolan i syfte att teckenspråket på alla stadier skall vara en integrerad del av undervisningen samt en sådan ändring i specialskolstadgan att teckenspråkets betydelse för språkinläringen klart framgår. Motionärerna hänvisar till att de hörselskadade själva förordat att den orala metoden skall ersättas med den s. k. totala kommunikationsmetoden där talet beledsagas av teckenspråk. Det hävdas att denna kombinerade kommunikationsmetod skulle ge hörselskadade barn den största språkförståelsen och därmed den största möjligheten att uppleva gemenskap med andra människor.

Enligt 17 § i specialskolstadgan (1965: 478) skall hörselskadade och talskadade elever så långt möjligt lära sig normalspråket och övas i att nå kontakt med omvärlden. I läroplanen för specialskolan för hörsel- och talskadade barn beskrivs de metoder som bör användas vid talträning, talkorrektion, hörselträning, munavläsning och undervisning i teckenspråk. Undervisningen i teckenspråk är frivillig på låg- och mellanstadiet. På högstadiet ingår den i ämnet svenska med möjlighet till befrielse för elever som inte önskar delta. Enligt anvisningar och kommentarer till läroplanen bör teckenspråket omfatta en veckotimme i varje årskurs för de berörda eleverna. Efter prövning i varje enskilt fall kan teckenspråk, efter samråd med skolans audiologiska och psykologiska expertis samt med föräldrarna, användas som komplement till den med talspråk meddelade undervisningen i olika ämnen för att öka den enskilda elevens möjligheter till utveckling och tillfredsställa elevens kontaktbehov. I läroplanen stryks dock under att teckenspråket kan accepteras som kommunikationsmedel i undervisningen endast under förutsättning att det beledsagar talet.

Inom skolöverstyrelsen pågår för närvarande en översyn av studieplanerna för utbildning av speciallärare för hörselskadade i syfte att åstadkomma en samordning med specialskolans läroplan. Därvid skall bl. a. de blivande lärarnas teckenspråkutbildning behandlas.

Utskottet anser det angeläget att man tar till vara alla möjligheter att bryta de hörselskadades isolering. Utskottet finner det därför mycket värdefullt att skolöverstyrelsen har tagit initiativ till den undersökning av teckenspråkets struktur och karaktär som redovisats inledningsvis i detta betänkande så att en välgrundad och samlad bedömning kan göras av de effekter denna kommunikationsmetod kombinerad med

andra metoder har på språkinläringen. Det är också väsentligt att teckenspråket och läromedlen på teckenspråkets område avses bli utvecklade. Utskottet utgår från att skolöverstyrelsen även i fortsättningen med stor uppmärksamhet följer de hörselskadades speciella problem och att överstyrelsen, så snart undersökningar och utvecklingsarbete lämnat resultat, prövar i vad mån och på vad sätt teckenspråket bör beredas större plats vid undervisningen av hörselskadade barn. Utskottet finner alltså att underlag ännu inte finns för ett ställningstagande till sådan ändring av specialskolstadgan och läroplanen för specialskolan för hörsel- och talskadade som begärs i motionen varför utskottet avstyrker motionsyrkandena.

Undervisning i teckenspråk i grundskolan, m. m.

Motionerna 1974: 735 och 1974: 744 syftar till en mera allmän användning av teckenspråket för att förbättra de hörselskadades situation.

I motionen 1974: 735 hävdas att teckenspråket ger de hörselskadade barnen en större språkförståelse och därmed större möjlighet att uppleva gemenskap med andra människor. Motionären anser det vara av vikt att så många människor som möjligt kan teckenspråk och föreslår att försöksverksamhet omgående skall startas för att få underlag för ett senare beslut om införande av teckenspråket i undervisningen på grundskolans mellanstadium.

I motionen 1974: 744 yrkas att riksdagen i syfte att bereda de hörselskadade en förbättrad service hemställer om snara åtgärder för en utvidgad användning av teckenspråket. I motionen hänvisas till motive-ring i motionen 1974: 701, i vilken framhålls att alla som arbetar inom sociala yrken bör få grundkunskaper i teckenspråket.

Utskottet har stor förståelse för syftet att underlätta de hörselskadades inlemmande med samhället genom en mera allmänt spridd kunskap om teckenspråket. Att införa teckenspråket som läroämne på grundskolans mellanstadium skulle emellertid innebära ett alltför stort ingrepp i läroplanen och få konsekvenser för andra ämnen. Utskottet avstyrker därför motionen 1974: 735.

I detta sammanhang kan erinras om att teckenspråket på senare tid presenterats i televisionsprogram producerade dels av Sveriges Radio, dels av utredningen angående den fortsatta verksamheten med radio och television inom utbildningsväsendet. Denna utredning planerar även en programserie hösten 1975 med direkt undervisning i teckenspråk. Kursen är främst avsedd för föräldrar och anhöriga till hörselskadade barn samt personal verksam inom service- och vårddyren. Teckenspråkkursen kan även bli av betydelse som språkträning för hörselskadade. Vidare har intresserade möjligheter att delta i studiecirklar i teckenspråk och i sådan undervisning i teckenspråk som anordnas av vissa kommuner.

Handikapputredningen arbetar för närvarande med frågor om hur

handikappade skall kunna få del av kulturell verksamhet. Därvid kommer man enligt uppgift även in på teckenspråkets betydelse för de hörselskadade.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionen 1974: 744.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen beträffande översyn av läroplanen för specialskolan avslår motionen 1974: 734 yrkandet 1,
2. att riksdagen beträffande ändring av specialskolstadgan avslår motionen 1974: 734 yrkandet 2,
3. att riksdagen avslår motionen 1974: 735,
4. att riksdagen avslår motionen 1974: 744.

Stockholm den 2 maj 1974

På utbildningsutskottets vägnar
STIG ALEMYR

Närvarande vid ärendets slutbehandling: herrar Alemyr (s), Larsson i Staffanstorp (c), Nordstrandh (m), Wiklund (s), Elmstedt (c), fröken Hörlén (fp), fru Gradin (s), herr Johansson i Skärstad (c), fru Dahl (s), fru Sundberg (m), herrar Sundgren (s), Karlsson i Mariefred (c), fru Lantz (vpk), herrar Hagberg i Örebro (s), och Gillström (s).

Reservation

beträffande åtgärder för att utvidga användningen av teckenspråk av fru Lantz (vpk) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 4 som börjar med »Med hänvisning» och slutar med »motionen 1974: 744» bort ha följande lydelse:

De här redovisade åtgärderna för att bland de hörande öka kunskaperna i teckenspråket anser utskottet vara mycket värdefulla. De är dock klart otillräckliga om de hörselskadade skall få möjligheter att i en helt annan utsträckning än hittills kunna klara av sina kontakter med olika myndigheter, ta del av kulturella verksamheter och få en ökad gemenskap med andra människor. Utskottet anser att det är ett välgrundat rättvisekrav som framförs i motionen 1974: 744. De hörselskadade skall kunna samtala på teckenspråk åtminstone med dem som har sociala yrken. Riksdagen bör därför hos Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning och förslag om åtgärder för en utvidgad användning av teckenspråket.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. att riksdagen med bifall till motionen 1974: 744 hos Kungl. Maj:t begär skyndsamt utredning och förslag om åtgärder för att utvidga användningen av teckenspråket.